

КОНОНЕНКО Д. В.,

здобувач

(Науково-дослідний інститут

публічного права)

ORCID ID: 0009-0006-5493-2737

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.129>

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ СИСТЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРАХ ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙ

Актуальність статті полягає в тому, що у сучасному світі електронні комунікації стали невід'ємною частиною соціального, економічного та політичного життя. Вони охоплюють не лише традиційний зв'язок, а й новітні цифрові платформи, мобільні мережі, інтернет-послуги, що визначають темпи розвитку суспільства. У цьому контексті роль держави полягає не лише в регулюванні галузі, але й у формуванні цілісної політики, яка здатна забезпечити доступність, безпеку та ефективність комунікаційних систем. Державна політика у сфері електронних комунікацій стає ключовим інструментом, що впливає на національну безпеку, інвестиційний клімат, розвиток інновацій та цифрову інтеграцію України у світовий простір. Разом із тим, результативність та ефективність будь-якої політики напряму залежить від того, наскільки ефективно вона врегульована нормами чинного законодавства. Зазначене не є виключенням і для державної політики у сферах електронних комунікацій. У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, запропоновано авторське визначення поняття «нормативно-правове регулювання державної політики у сферах електронних комунікацій». Розкрито положення нормативно-правових актів різної юридичної сили, норми яких спрямовано на регулювання суспільних відносин у досліджуваній сфері суспільного життя. Акцентовано увагу на тому, що незважаючи на розгалужений нормативний матеріал, у зазначеній сфері залишається велика кількість проблем, які потребують вирішення. Зроблено висновок, що нормативно-правове регулювання державної політики в сферах електронних комунікацій ґрунтується на розгалуженій системі юридичних документів, які включають в себе Конституцію України, законодавчі, а також підзаконні акти Кабінету Міністрів України та інших уповноважених органів державної влади. Дана система нормативних актів ієрархічна, а кожний її рівень уточнює норми закладені на попередньому, на підставі чого вибудовується механізм реалізації права та упорядкування суспільно-правових відносин, що виникають в процесі реалізації відповідної політики. Сучасний стан системи нормативно-правового регулювання державної політики у сферах електронних комунікацій в Україні слід оцінити досить неоднозначно. Так, з одного боку, розгалужений нормативно-правовий матеріал та наявність профільного закону свідчить про те, що вказаному питанню приділяється досить багато уваги з боку законодавця. Втім, з іншої сторони нормативно-правова база все ще залишається досить фрагментарною та потребує подальшого вдосконалення. Зокрема, існують виклики, пов'язані з реалізацією положень чинного законодавства на практиці, а також із відставанням підзаконних актів від потреб ринку.

Ключові слова: нормативно-правові акти, правове регулювання, державна політика, комунікації, електронні комунікації.

Kononenko D. V. To the characteristics of the system of regulatory and legal regulation of state policy in the spheres of electronic communications

The relevance of the article lies in the fact that in the modern world, electronic communications have become an integral part of social, economic and political life. They include not only traditional communication, but also the latest digital platforms, mobile networks, Internet services that determine the pace of development of society. In this context, the role of the state is not only to regulate the industry, but also to form a holistic policy that is able to ensure the accessibility, security and efficiency of communication systems. State policy in the field of electronic communications is becoming a key tool that affects national security, the investment climate, the development of innovations and the digital integration of Ukraine into the world space. At the same time, the effectiveness and efficiency of any policy directly depends on how effectively it is regulated by the norms of current legislation. This is no exception for state policy in the fields of electronic communications. The article, based on the analysis of scientific views of scientists, proposes the author's definition of the concept of "regulatory and legal regulation of state policy in the spheres of electronic communications". The provisions of regulatory and legal acts of various legal force are disclosed, the norms of which are aimed at regulating social relations in the studied sphere of social life. Attention is focused on the fact that despite the extensive regulatory material, in the specified sphere there are still a large number of problems that need to be solved. It is concluded that the regulatory and legal regulation of state policy in the areas of electronic communications is based on an extensive system of legal documents, which include the Constitution of Ukraine, legislative and by-laws of the Cabinet of Ministers of Ukraine and other authorized state authorities. This system of regulatory acts is hierarchical, and each of its levels clarifies the norms laid down in the previous one, on the basis of which a mechanism for implementing the law and regulating social and legal relations arising in the process of implementing the relevant policy is built. The current state of the system of regulatory and legal regulation of state policy in the areas of electronic communications in Ukraine should be assessed rather ambiguously. Thus, on the one hand, the extensive regulatory and legal material and the presence of a profile law indicate that the specified issue is given quite a lot of attention by the legislator. However, on the other hand, the regulatory and legal framework still remains quite fragmentary and requires further improvement. In particular, there are challenges related to the implementation of the provisions of current legislation in practice, as well as the lag of secondary legislation from market needs.

Key words: *regulatory and legal acts, legal regulation, state policy, communications, electronic communications.*

Актуальність теми. У сучасному світі електронні комунікації стали невід'ємною частиною соціального, економічного та політичного життя. Вони охоплюють не лише традиційний зв'язок, а й новітні цифрові платформи, мобільні мережі, інтернет-послуги, що визначають темпи розвитку суспільства. У цьому контексті роль держави полягає не лише в регулюванні галузі, але й у формуванні цілісної політики, яка здатна забезпечити доступність, безпеку та ефективність комунікаційних систем. Державна політика у сфері електронних комунікацій стає ключовим інструментом, що впливає на національну безпеку, інвестиційний клімат, розвиток інновацій та цифрову інтеграцію України у світовий простір. Разом із тим, результативність та ефективність будь-якої політики напряму залежить від того, наскільки ефективно вона врегульована нормами чинного законодавства. Зазначене не є виключенням і для державної політики у сферах електронних комунікацій.

Стан дослідження проблеми. Окрім проблемні аспекти, присвячені характеристиці державної політики у сферах електронних комунікацій в своїх наукових працях розглядали:

С. А. Віротченко, Г. М. Дергачова, М. В. Засуха, Г. О. Кубрак, А. А. Лиманюк, А. М. Любич, В. Б. Марченко, Г. В. Назарова, М. Г. Хаустова, І. М. Шопіна та багато інших. Водночас, незважаючи на значний теоретичний доробок, в науковій літературі недостатньо опрацьованим залишається питання нормативно-правового регулювання державної політики у сферах електронних комунікацій.

Саме тому метою статті є: охарактеризувати сучасний стан нормативно-правового регулювання державної політики у сферах електронних комунікацій.

Виклад основного матеріалу. Зміст нормативно-правового регулювання ґрунтується на багатозначному та більш широкому терміні «регулювання» або його дієслівній формі «регулювати». Етимологія даних слів наступна: 1) керувати чимось, підпорядковувати його за певними правилами; 2) встановлювати правильну взаємодію частин механізму; 3) розміряти, встановлювати в порядку; 4) налагоджувати, створювати умови для нормальної діяльності, функціонування чогось [1, с.678; 2, с.543]. Регулювання займає місце важливої проблеми теорії права. За окремою науковою позицією невід'ємною умовою існування та розвитку суспільства кожної держави є якісне узгодження інтересів всіх його членів, а також підтримка порядку у відносинах між ними. Зазначене питання покладається на систему соціальної регуляції, частиною якої є регулювання правове, тобто, регулювання суспільних відносин засобами нормативно-правового закріплення обов'язкових правил поведінки [3, с.404; 4, с.3–5; 5, с.47]. При цьому, правове регулювання в цілому – це великий комплекс різних юридичних явищ та категорій, окремою складовою якого є регулювання нормативно-правове. Цей момент відмічається в статті О.А. Марущак: «Нормативно-правове регулювання є частиною правового регулювання, що зосереджується на впливі через нормативно-правові акти, тоді як правове регулювання включає в себе ширший спектр інструментів та механізмів правового впливу. Нормативно-правове регулювання здійснюється виключно за допомогою правових норм, зовнішнім виразом яких є джерела нормативно-правового регулювання» [6, с.582].

Таким чином, нормативно-правове регулювання державної політики у сферах електронних комунікацій представляє собою здійснюваний за допомогою норм права регулюючий та упорядковуючий вплив на суспільні відносини, які виникають у досліджуваній сфері суспільного життя з метою забезпечення законності їх функціонування. Відповідні норми об'єднуються в систему нормативно-правових актів, розглядати які найбільш доцільно за їх юридичною силою.

Першим та найголовнішим юридичним документом в контексті досліджуваної проблеми є Конституція України. Це незвичайний, головуючий у будь-якій правовій системі нормативний акт який, за влучним зауваженням В.Я. Тація, – «визначає долю країни не на одне десятиліття» [7, с.39]. Спрямовуючи свої пошуки на виділення особливостей Конституції України, Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин та І.І. Дахова зробили висновок, що остання являє собою наділений особливими юридичними властивостями нормативно-правовий акт з допомогою якого Український народ виражає свою суверенну волю, утверджує демократичні основи конституційного ладу та гарантії правового статусу людини і громадянина, визначає систему і структуру державної влади і місцевого самоврядування, засади територіального устрою держави, принципи й гарантії громадянського суспільства. Юридичними властивостями Конституції, на їх думку є наступні: 1) установчий характер – орган конституційної юрисдикції в Україні послідовно обстоює відому західному конституціоналізму концепцію установчої влади, відповідно до якої творцем Конституції України є народ; 2) вища юридична сила (юридичне верховенство) – Конституція України є Основним законом держави, який займає головуюче місце над іншими; 3) пряма дія – норми Конституції є нормами прямої дії, тобто застосовуються безпосередньо, незалежно від того, чи прийнято на їх розвиток відповідні закони або інші нормативно-правові акти; 4) підвищена стабільність – Конституція стала та незмінювана протягом значного проміжку часу, що зумовлено необхідністю забезпечення непорушності конституційних цінностей (права і свободи людини, державна незалежність, територіальна цілісність та інші); 5) підвищений ступінь охорони

з боку держави – Конституція має надійну інституційну систему захисту, до якої зазвичай входять глава держави і спеціалізовані органи конституційного контролю; 6) програмний характер – Конституція України не лише юридично фіксує досягнутий рівень розвитку суспільства і державно-правової сфери, а й окреслює його трансформаційні перспективи [8].

Тож, роль Конституції України в нормативно-правовому регулюванні формування та реалізації державної політики в сферах електронних комунікацій полягає в наступному: по-перше, її положення регламентують правовий та державний лад країни, відповідно до чого відбувається створення курсу функціонування публічних відомств за всіма напрямками; по-друге, в Основному законі знаходять своє окреслення повноваження та функції вищих інституцій влади, окремі з яких є суб'єктами побудови та проведення державної політики у галузі електронних комунікацій; по-третє, Конституція декларує принципи, на яких ґрунтується юридична конструкція процесу здійснення державної політики в сферах електронних комунікацій.

Після Конституції, самостійний рівень нормативно-правового регулювання становлять законодавчі акти, якими врегульовано різноманітні відносини, що виникають, змінюються та припиняються в сферах електронних комунікацій. Ключову роль тут має Закон України «Про електронні комунікації», що визначає правові та організаційні основи державної політики у сферах електронних комунікацій та радіочастотного спектра, а також права, обов'язки та відповідальність фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у відповідній діяльності або користуються електронними комунікаційними послугами. Дія Закону поширюється на відносини у сферах електронних комунікацій та радіочастотного спектра щодо надання та отримання електронних комунікаційних послуг, постачання та доступу до електронних комунікаційних мереж, забезпечення конкуренції на ринках електронних комунікацій, а також щодо користування радіочастотним спектром, ресурсами нумерації та захисту прав користувачів послуг. В той же час, юридична дія документу не поширюється на відносини, пов'язані з: а) електронними комунікаційними мережами, що не мають взаємоз'єднання з електронними комунікаційними мережами загального користування (крім відносин у сфері радіочастотного спектра); б) регулюванням аудіовізуальної політики, аналізом змісту та редагуванням інформації, що передається за допомогою електронних комунікаційних мереж загального користування, надання споживачам аудіовізуальних медіа-сервісів; в) взаємоз'єднанням, розподілом ресурсів, маршрутизацією та транзитом трафіка у мережі Інтернет, що регламентуються документами міжнародних організацій, крім організацій, зареєстрованих на території держав, визнаних Верховною Радою України державами-аг्रेसорами [9].

Окрім представленого Закону, особливості державного регулювання в сфері електронних послуг уточнено в суміжних законодавчих документах. Наприклад, Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначає правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю). Положення цього документу мають пряме відношення до суб'єктів, які провадять господарську діяльність в секторі електронних комунікацій та радіочастотного спектра [10].

Окремо варто згрупувати законодавчі джерела нормативно-правового регулювання державної політики в галузі електронної комунікації, які спрямовано на захист прав та інтересів громадян і публічного сектору. Такі документи встановлюють правила, стандарти та вимоги до організації безпечного середовища обміну інформацією. Наприклад, Закон України «Про захисту персональних даних» регулює правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, і спрямований на захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних. Закон поширюється на діяльність з обробки персональних даних, яка здійснюється повністю або частково із застосуванням автоматизованих засобів, а також

на обробку персональних даних, що містяться у картотеці чи призначені до внесення до картотеки, із застосуванням неавтоматизованих засобів [11].

Іншим прикладом є Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», який визначає правові та організаційні основи забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України у кіберпросторі, основні цілі, напрями та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, осіб та громадян у цій сфері, основні засади координації їхньої діяльності із забезпечення кібербезпеки [12].

В рамках законодавчого рівня поза увагою не можна залишити Закон України «Про міжнародні договори України». Саме його положення дають можливість належним чином використати в межах національних реалій міжнародні стандарти регулювання електронних комунікацій, зокрема, МСЕ. Адже Закон встановлює порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України з метою належного забезпечення національних інтересів, здійснення цілей, завдань і принципів зовнішньої політики України, закріплених у Конституції України та законодавстві України [13].

Останню групу юридичних документів, що являють собою джерела нормативно-правового регулювання формування і реалізації державної політики в сферах електронних комунікацій, складають підзаконні нормативно-правові акти видані суб'єктами владних повноважень. В своїй більшості ці нормативні документи мають суто адміністративний характер та регламентують моделі та методи діяльності регуляторних та інших уповноважених публічних органів, установ, відомств. В окремих випадках підзаконними актами уточнено правовий статус останніх, як, приклад Постановова КМУ «Питання Міністерства цифрової трансформації» від 18.09.2019 №856 [15].

Висновки. Завершуючи проведення дослідження можемо констатувати, що нормативно-правове регулювання державної політики в сферах електронних комунікацій ґрунтується на розгалуженій системі юридичних документів, які включають в себе Конституцію України, законодавчі, а також підзаконні акти Кабінету Міністрів України та інших уповноважених органів державної влади. Дана система нормативних актів ієрархічна, а кожний її рівень уточнює норми закладені на попередньому, на підставі чого вибудовується механізм реалізації права та упорядкування суспільно-правових відносин, що виникають в процесі реалізації відповідної політики.

На нашу думку, сучасний стан системи нормативно-правового регулювання державної політики у сферах електронних комунікацій в Україні слід оцінити досить неоднозначно. Так, з одного боку, розгалужений нормативно-правовий матеріал та наявність профільного закону свідчить про те, що вказаному питанню приділяється досить багато уваги з боку законодавця (останніми роками спостерігається поступова модернізація законодавства відповідно до стандартів Європейського Союзу, особливо у контексті виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС). Втім, з іншої сторони нормативно-правова база все ще залишається досить фрагментарною та потребує подальшого вдосконалення. Зокрема, існують виклики, пов'язані з реалізацією положень чинного законодавства на практиці, а також із відставанням підзаконних актів від потреб ринку.

Список використаних джерел:

1. Тлумачний словник української мови: Понад 12 500 статей (близько 40 000 слів). За ред. д-ра філологічних наук, проф. В. С. Калашника. 2-ге вид., випр. і доп. Х.: Прапор, 2005. 992 с.
2. Словник синонімів української мови: в 2 т. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головошук та ін. Київ: Наукова думка, 1999–2000. Т. 2. 954 с.
3. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.

4. Оніщенко Н. М. Правове регулювання та правовий вплив: поняття, взаємозумовленість та відмінність. Держава і право: зб. наук. праць. Вип. 25. Київ: Інститут держави і права ім. Корещького НАН України, 2004. С. 3–5.
5. Угровецький О. П. Система оподаткування в Україні: становлення, адміністрування, реформування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 365 с.
6. Марущак О.А. Нормативно-правове регулювання міжнародної діяльності Міністерства молоді та спорту України. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». №5. 2024. С.580-586.
7. Тацій В. Актуальні питання розвитку вітчизняного конституціоналізму на сучасному етапі державотворення. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. №3(54). С.35-42.
8. Конституційне право України : навч. посіб. для підгот. до зовніш. незалеж. Оцінювання. Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, І. І. Дахова та ін.. Харків : Право, 2021. 368 с.
9. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020 №1089-IX. *Офіційний вісник України*. 2021. №6. Ст.306.
10. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: закон від 05.04.2007 №877-V. *Офіційний вісник України*. 2007. №44. Ст.1771.
11. Про захист персональних даних: закон від 01.06.2010 №2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. №34. Ст.481.
12. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: закон від 05.10.2017 №2163-VIII. *Офіційний вісник України*. 2017. №91. Ст.2765.
13. Про міжнародні договори України: закон від 29.06.2004 №1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №50. Ст.540.
14. Питання Міністерства цифрової трансформації: постанова, положення від 18.09.2019 №856. *Офіційний вісник України*. 2019. №80. Ст.2736.

